

арк. 1-9] Проте, замість тіловиховання здійснювався військовий вишкіл без зброї, орієнтування на місцевості, медична допомога тощо

Структурна вертикаль «Січі» була територіально-військовою: обласна організація - районна організація - курінь - чота - рій. Січовики поділялась на три улади: новаків (10-14 років), юнаків (14-18 років) і молодь (від 18 років). Членами організації могли бути як хлопці, так і дівчата (передбачалось існування окремих чотів і роїв) [4, арк. 219].

Така організаційно-структурна побудова «Січі» практикувалася переважно у Галичині.

Документ, який висвітлює устрій та керівні органи «Січі» у Рівенській області, ці структурні одиниці дещо уніфікує. Зокрема вказується, що тут організація має чотиріступеневу побудову: область - округ - кіш - курінь [5, арк. 2]. Окремі документи, які б розкривали структуру «Січі» у Житомирській області, на сьогодні не виявлені.

Ідею утворення на Житомирщині мережі товариства «Січ» на одному із зібрань ОУН(М) уперше озвучив керівник відділу пропаганди обласного управління Дмитро Маслій [6, с 41]. Вся організаційна робота, яка тривала впродовж серпня - вересня 1941 р., покладалася на члена обласного проводу мельниківців Олександра Мережинського [7, арк. 17 зв]. Він також із середини серпня і до припинення роботи обласного управління у листопаді 1941 р очолював відділ освіти. Подальша діяльність «Січі» перебувала під контролем обласного провідника мельниківців [8, арк. 6-7].

Відповідно до деяких даних, зокрема статті «У товаристві Січ», опублікованої у газеті «Українське Слово» від 11 вересня 1941 р., керівником «Січі» вказувався Леонід Пінтов [9]. Але описана у статті структура організації та свідчення працівника Житомирського міського українського театру Володимира Каблукова дають підстави стверджувати, що це була не «Січ», а Житомирський обласний український клуб, який і очолював Л. Пінтов. Таку плутанину в подальшу ідентифікацію організації внесло керівництво клубу, яке поряд з офіційною назвою «Житомирський обласний український клуб» додатково вживало ще й слово «Січ» - «Житомирський обласний український клуб «Січ». Проте останній елемент назви проіснував зовсім недовго і згодом був заборонений окупаційною владою [10, арк. 62].

О. Мережинський у вересні 1941 р. за завданням обласного управління був відряджений до Чуднівського району. У той же час він наказав завідувачу відділом освіти Чуднівського районного управління Миколі Хоменку створити районний осередок організації «Січ». Але, як згодом засвідчив останній, ніяких практичних кроків у цьому напрямку він не зробив [11, арк. 19].

Велика кількість різноманітних сільських осередків «Січі» мельниківського напрямку 1941 р. була створена за завданням Д. Маслія у Малинському районі місцевим мешканцем Миколою Слободенюком [12, арк. 353].

Як вказувалося вище, осередки «Січ» на Житомирщині створювали також і бандерівці. Так, наприклад, у новоствореному Миропільському районі Житомирської області районний осередок «Січ», утвореної ОУН(Б), нараховував 228 молодих членів [8, арк. 30].

Активна діяльність обох ОУН із створення і розбудови осередків культурно-масової роботи з українською молоддю, у тому числі і «Січі», тривала до листопада 1941 р. Заборону нацистської окупаційної влади

Іван Ковальчук

ОРГАНІЗАЦІЯ «СІЧ» НА ЖИТОМИРЩИНІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 1941 Р.

Товариство являло собою прототип «Січі», яка діяла у Галичині до її окупації Польщею. З початком Другої світової війни українські націоналісти вирішили відродити «Січ» в Україні. Ця ідея і подальша практична робота були спільними для обох ОУН. Тому на землях Наддніпрянщини іноді дуже важко персоніфікувати «Січ» за фракційною приналежністю (для території Житомирщини це особливо характерно - / . К). У пропагандистській інструкції оунівським похідним групам ОУН окремим пунктом передбачалося створення на всіх теренах організації «Січ» [1, с 25-26]. Основним завданням «Січі» було охоплення молоді націоналістичними впливами через спортивні організації і військовий вишкіл [2, арк. 56].

Устрій та методика роботи «Січі» були запозичені з «Пласту». Напрямки роботи «Січі» складали: проведення таборів, курсів, лекцій, гутірок; тіловиховання; улаштування змагань, конкурсів, свят; служба праці для молоді; фаховий вишкіл; видання книжок і преси для молоді; утримання будівель для молоді [3, арк. 218]. Наявні документи подають зображення спеціальних фізичних вправ, які січовики виконували під час вишколу [3,

українські націоналісти у повній мірі відчули після відзначення 20-річчя Базарської трагедії, коли розпочалися масові арешти, а згодом і розстріли його учасників. Загалом, окремі дослідники називають цифру до півтисячі осіб, що були розстріляні німецькими карателями [13, с. 13]. А 9 березня 1942 р. райхскомісар Е. Кох видав наказ із грифом «Таємно!» відносно товариства «Січ». У ньому наголошувалося, що попри офіційний статус організації як молодіжного націоналістичного руху, у ній проводиться політичне навчання [14, с. 224]. Нацистська окупаційна влада, щоб не допустити зростання національної свідомості молодого покоління, заборонила діяльність товариства «Січ» [15, с. 92].

Програмні документи обох ОУН важливе значення надавали національно-патріотичному вихованню української молоді. Формою цієї діяльності стала організація «Січ». Під час формування мережі українських націоналістів на Житомирщині вони одночасно створювали її осередки. Наявна нині джерельна база засвідчує більш масштабну роботу з організації січових ланок мельниківської Організації. Діяльність товариства «Січ» на Житомирщині фактично тривала до кінця листопада 1941 р., коли внаслідок репресій нацистської окупаційної влади українські націоналісти перейшли у підпілля. Офіційно у райхскомісаріаті «Україна» організація «Січ» була заборонена на початку березня 1942 р.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Мороз В. Організація української націоналістичної молоді «Січ» (1941—1942 рр.) / В. Мороз // Визвольний шлях. - 2001 - Кн. 4. - С. 24-28.
2. Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України). - ф. 1, оп. 22, спр. 115, 63 арк.
3. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України). - ф. 3833, оп. 2, спр. 33, 262 арк.
4. ЦДАГО України. - ф. 62, оп. 1, спр. 40, 231 арк.
5. ЦДАВО України. - ф. 3835, оп. 1, спр. 19, 22 арк.
6. Жилук В.М. Діяльність ОУН та УПА на Житомирщині у 1941-1955 рр.: [монографія] / В.М. Жилук. - Рівне: Волинські обереги, 2008. - 308 с
7. Архів Управління Служби безпеки України в Житомирській області (АУ СБУ ЖО), - ф. 6, оп. 1, спр. 30338, 287 арк.
8. Державний архів Житомирської області (Держархів Житомирської обл.). - ф. Р—1151, оп. 1, спр. 2, 179 арк.
9. Українське Слово (Житомир). - 1941 - 11 вересня.
10. Держархів Житомирської обл. - ф. Р-5013, оп. 22996, 135 арк.
11. АУ СБУ ЖО, - ф. 6, оп. 1, спр. 28845, 67 арк.
12. Галузевий державний архів Служби безпеки України (ГДА СБУ), - ф. 13, спр. 372, т. 29, 369 арк.
13. Кучерук О. Матеріали до історії ОУН / О. Кучерук, Б. Червак. - К: Вид-во ім. О. Теліги, 1997. - 39 с
14. Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні / В. Косик. - Париж - Нью-Йорк - Львів, 1993. - 660 с.
15. Полікарпенко Г. Організація Українських Націоналістів під час Другої світової війни / Г. Полікарпенко. - [4-те вид., доп.]. - Б.м., 1951. - 148 с